

129 jih je ozdravelo, 71 še bolnih ostalo. — Iz vsega tega se vidi, da čez omenjenih 5 vasi, dobro zaprtih, kuga ni segla in da po takem se upati sme, da jo z ostro zaprtijo bodo vžugali.

Kar pa se tiče kóz med ovčami v Istri, so po dopisu deželne vlade Tržaške od 29. oktobra še zmirom v Skalnici okraja Voloskega, in poslednji čas so se prikazale tudi v Erjavcah.

Národno - gospodarske stvari.

Pravila hranilnice.*)

(Dalje.)

Velikost hranilničnih vložeb.

§. 10. Prejema se vsaka vložba, toda ne pod 25 kraje. avst. vel., pravica do obresti pa še le tedaj nastaja, kedar je ta vložba dosegla 1 gold. avst. veljave.

Vesoljni znesek, ki se smé doseči s tem, da ena in ista stranka sčasoma vlaga denar na obresti, se določuje od odbora. Pri tem si pa hranilnica pridržuje pravico, odvracati vložbe, po katerih bi se narastle tirjatve, ki se določijo.

Kako se plačujejo obresti.

Visokost obresti, ki se plačujejo od vložeb, se ustanovi od odbora po denarnem in časnem razmerju. Ako bi kaka preuredba v merilu obresti kratila pravice strank, se mora ta preuredba vsaj en mesec prej ko moč dobi, očitno naznaniti s tem pristavkom, da je vpoloznikom na izvoljo dano svoje vložbe pred dobo, v kateri ta preuredba moč dobi, nazaj vzeti v primernem obroku, ki se določi.

V vsake hranilnične bukvice ali vložni list naj se zapiše na prvi strani (pôli) percent (odstotek), po katerem se plačujejo obresti od vložbe.

Paragraf 1480 obč. drž. zakonika zastran zastaranja zastalih obresti v treh letih ne velja za obresti hranilničnih vložeb. Če bi pa nepotegnjene obresti dosegle znesek, ki je enak vesoljnemu znesku od stranke vloženega denarja, ter se dotični vdeležnik pri hranilnici ni oglasil, tedaj ima hranilnica pravico, ustaviti obresti, ki bi se imele dajati od tirjatve.

§. 12. Dajanje obresti je pa sicer omejeno po sledečih pogojih:

1. Od tega, kar se v teku enega celega meseca vložijo, se dajejo obresti še le od prvega dne prihodnjega meseca in pri izplačevanju vloženega kapitala se ne plačujejo obresti od njega do dne, ko je vložbo nazaj dobil, ampak vsakokrat le do konca preteklega meseca.

2. (Hranilnica daje obresti od prvega delavnika po tistem, ko se je denar vložil bil, in daje obresti pri izplačevanju do tistega delavnika, ki je bil pred dnevom izplačevanja. Mesec se šteje po trideset dni.)

3. Od tistih zneskov, ki so po doplačevanih vložbah ali po prišteti obrestih (ali po pripisanem upravnem dobičku §. 6.) narastle po polletnem računskem sklepu predpisanem po §. 13., se dajejo obresti samo od števila goldinarjev, prebitek v novih krajcarjih pa ostane brez obresti. Pri obrestnem računjenju se ne gleda na drobce v novih krajcarjih.

§. 13. Konec junija in konec decembra vsacega leta se izrajtujejo in predpisujejo obresti za vsacega vdeležnika.

*) Ta pravila so le izgled, kake naj občine (srenje), ki si hočejo za-se osnovati hranilnico (šparkaso), jih naredé, da jih bode brez zavleke c. kr. vlada potrdila. Vsled ukaza c. kr. ministerstva notranjih zadev od 17. junija 1872. leta je ta izgledna pravila dala v slovenskem in nemškem jeziku natisniti.

Vred.

Plačljive, pa ne potegnjene obresti se od 1. julija, oziroma od 1. januarija prištevajo h kapitalu kot nove vložbe ter se denejo zopet na obresti.

§. 14. Vsakemu vložniku je prosto dano, svoj vložen kapital do zneska od gold. brez odpovedi nazaj tirjati. Zneski, ki so večji od gold., se morajo za izplačevanje odpovedati. Odpovedni obroki se vsakokratnemu denarnemu in časnemu razmerju primerno določujejo od odbora, in ta določba, če bi se po njej kratile kake pravice vložnikov, moč dobi še le en mesec po tem, ko je bila razglašena.

Hranilnica si pa pridržuje, odpovedane zneske dogovorno z vdeležniki, še predno določeni odpovedni obrok preteče, izplačevati ali na enkrat ves znesek ali sčasoma v delnih zneskih.

Kedar preteče odpovedni obrok, prestane obrestno dajanje po pravilih od odpovedanega kapitala.

Vložniku je prosto dano, odpoved preklicati. Ako se zgodi ta preklic še pred zapadno dôbo, se dajajo obresti po pravilih brez prenehljeja; ako se pa preklic pozneje zgodi, se ima potem znesek, ki je bil izplačljiv, za novo vložbo in se od njega zopet obresti dajo po določbah §. 11.

§. 15. Tudi zavod ima pravico, obstoječe vložbe odpovedovati, in sicer med tistim časom, ki velja za vdeležnike (§. 14) (s tem razločkom, da, če hranilnica odpove, mora tudi že za vložbo do zneska od gold. veljati odpovedni obrok). Zavod ima pravico, odpovedati vložbe (ali) s tem, da se odpoved izroči založniku (ali po časniku, ki je določen za oznanila hranilnice (po nabitku v prostoru hranilnice, s tem, da samo naznani število pôle in vloženega zneska) in zoper to pot in ta način odpovedovanja ni nobenega ugovora.

Vsaka na ta način odpovedana vložba ne nese več obresti ter se ima za položeni denar (depositum) obravnavati.

(Dal. prih.)

Politične stvari.

Osnova političnega programa za državnopravno stranko v Avstriji.*)

Kako misli državnopravna stranka v Avstriji uravnati državnopravne, národne in šolske zadeve?

Da se te zadeve končno uravnajo, držati se hoče ta stranka prvega in glavnega tega načela: „Naj se popolnoma pravica priznava na vse strani“, zlasti v državnopravnem, dinastičnem, narodnem in šolskem obziru. Povdarja toraj:

a) V državnopravnem obziru.

1. Avstrijska monarhija ali država se ne sme nikakor ne raztrgati in deliti, ampak naj ostane cela, pod presvitlo najvišjo vladarsko rodovino, na podlagi pragmatične sankcije od leta 1713.

2. Posamezne dežele in kronovine avstrijske monarhije naj ostanejo samostalne, ter naj se jim pustijo njih zgodovinske pravice.

3. V tem dvojnem obziru morejo se dalje razvijati in napredovati, napravi naj se deželna in državna ustava na krščanski podlagi.

Da se pa ta namen doseže, treba je držati se sledečih načel:

a) Deželne pravice se ne smejo drugače preme-

*) To osnovo je izdala konferencija na Dunaji, pri kateri so bili 8. in 9. septembra 1872. leta pričujoči možje mnogih kronovin. Mi smo jo dobili koj tudi v slovenski prestavi, vendar nismo hoteli prvi biti z razglasom.

Vred.

njati, kakor po deželnih zborih, s potrjenjem presvitlega cesarja.

b) Delati in dajati postave v zadevah, ki se kot skupne priznajo, ima pravico poseben zbor poslancev iz posameznih dežel.

c) V vseh drugih zadevah delajo deželni zbori postave.

Ako se gledé takih zadev kaže še potreba, da se posamezne dežele, vse ali vsaj nekatere, združijo ter delajo vzajemno, smejo to deželni zbori obravnavati po posebnih svojih poslancih, vendar tako, da sleherna dežela ostane samostalna.

d) „Skupne“ zadeve oskrbuje ministerstvo, čegar oblast pa vendar dalje ne sme segati. „Ne-skupne“ zadeve oskrbuje deželna vlada, ki svoje mesto ima v svetovalstvu krone.

Ministerstvo je za oskrbovanje skupnih zadev odgovorno zboru deželnih poslancev, deželna vlada pa deželnemu zboru za oskrbovanje neskupnih zadev.

e) V kateri primeri posamezne dežele imajo stati do svitlega vladarja in kronovina do kronovine, to odloči deželna glavna postava, kakor se deželni zbori pogodijo s svitlo krono.

f) Naj se napravi pravičen volilen red, naj se volilna pravica razširi in toraj dá več volilcem, in sicer tako, da bode lahko volilec, udeležiti se volitve.

Da se gori omenjena načela djansko zvršijo, so pripravi in potrebni sledeči pripomočki:

a) Naj se ta načela kar mogoče razširjajo med ljudstvom ter razlagajo in priporočajo po novinah in društvih.

b) Naj se pasivno upira zoper decembersko ustavo, to je, naj poslanci ne gredó ne v državni zbor ne v delegacije, ali ko bi tudi treba bilo, še v deželne zbore ne.

b) V narodnem obziru.

Povdarja in misli delati državnopravna stranka:

1. Za popolno djansko ravnopravnost vseh avstrijskih narodov, zlasti v šoli in uradu.

2. Da se narodne manjšine varujejo po posebni narodni postavi, ki se med tem napravi, ko se narodna sprava obravnava; pridene se potem ta postava deželni poglavitni postavi.

c) V šolskih zadevah.

Prizná in povdarja državnopravna stranka to-le:

1. Šolske postave narejajo, kar zadevajo politično stran, deželni zbori.

2. Ljudske šole naj spet bodo ali ostanejo verske; le tako bodo zadostile družini, cerkvi in državi.

3. Cerkvi (oziroma posameznim verskim društvom) se pusti pravica, nadzorovati in voditi šole.

4. Pri poduku in reji otrok ima tudi družina svoje pravice, v ktere se toraj državna šolska postavodaja ne sme vtikati. Otroke prisilovati v šolo, plačevati šolnino (šolsko večó, davek) v smislu, kakor želijo naši nasprotniki, nikakor ne gré.

5. Sedanja šolska postava se žalibog mnogo pregrešuje zoper vsa ta zdrava načela; treba je toraj delati, na vsaki postavni način, da se sedanja šolska postava prekliče, ter nova napravi po zgori omenjenih načelih. Na to de'ati, da se to doseže, spozná državnopravna stranka kot živo potrebo in toraj kot svojo sv. dolžnost.

d) Kako naj se državnopravna stranka trdnejše uredi in kako naj postopa?

Priporoča se v ta namen to le:

1. Naj možjé, ki se bodo zbrali k posvetovanju, izvolijo tri odlične gospode, ali dopisovalce (Correspon-

denten); ti naj povabijo potem posamezne stranke k posebnemu posvetovanju v ta namen; oni naj tudi sporočajo in odgovarjajo na dotična vprašanja.

2. V posameznih deželah naj se izmed poslancev in zaupnih mož državnopravne stranke odločijo pooblaščenca (Mandatari), po teh posamezni dopisovalci lahko ostanejo v zvezi.

„Državnopravna“ stranka si je dala začasno imé „državnopravna“, ker je ravno to imé priprosto, lahko razumljivo in jedernato; razumi pa ona pod tem imenom vse po raznih deželah bivajoče male stranke (Fraktionen), prepusti pa ona posvetu (ali konferenciji) na voljo, da si odloči in dá skupno stalno imé.

Govor prof. Greuterja

v 6. seji avstrijske delegacije v Peštu.

Iz govora prof. Greuterja v seji dunajske delegacije dne 9. oktobra 1872. pridebati o podaljšanji vojaške službe na tri leta, naj svojim bralcem podamo sledeči posnetek.

Naj mi bo pripuščeno, gospôda moja — je rekel — o tej tako važni zadevi, ki zadeva obstanek države, tudi izreči mnenje svoje. Čutim se k temu ne le opravičenega, temveč z ozirom na svoje drugo politično prepričanje, celó zavezanega. — Mislim, da ljudski zastopnik, akoravno je vladi nasproten, nima poklica, v vsakem prašanji si že samo po sebi vlado in ljudstvo staviti v nasprotje.

Jaz si pričujoče vprašanje tako-le smatrujem: je li potrebno, da ljudstvo to žrtev prinese, kakor jo vlada zahteva, da jo prinese ne le v prid vladi, temveč tudi v lastni svoj prid? ali ne potrebuje samo vlada, ampak potrebujejo tudi avstrijska ljudstva za boj priprave, močne armade?

Na to vprašanje moram si odgovor dati, in kakoršno bo moje prepričanje, tako moram glasovati, akoravno bi morebiti s tem podpiral vlado, za katero sicer prav nič ne maram.

Na vprašanje: ali je ta žrtev potrebna, odgovarjajo si eni tako, drugi tako.

Eni trdijo: prid države zahteva varovati plačevalce davkov, varovati nam sila potrebnih delavnih močí, da se more bolj in bolj razvijati napredek v ljudskem gospodarstvu.

Eni pa trdijo: prid države zahteva v prvi vrsti, da skrbimo za obstanek države, ker po sedanjih razmerah veljá le eno, in to tisto pravo, ki se z ostrimi bajoneti in velikimi topovi izvršuje.

V sedanjih razmerah moram tedaj pripoznavati, da prid države leží v močni armadi, in ako strokovnjaki trdijo, da vse, kar zahtevajo, zahtevajo le v prid močni armadi, jim po svojem stališču ne morem nasprotovati.

Res je, takrat ko je bila razprava o „skrivnem zakladu“ (dispozicijsfondu), oj takrat je oljka mirú cvela v vsacem kotu, takrat se je vse zibalo v zlatih nadah: gospodje so mislili, da bodo s 440.000 gld. svoja tanka ušesa na vse ključavnice pokladali, da slišijo vse nevarnosti, ki žugajo državi, in jih brž pri početku zasačijo, — da s temi 440.000 gold. je država rešena vsake nevarnosti. Jaz očitno rečem, da nisem za to glasoval, pa ta mirúpolni sprednji del uzora, se nam je reklo, zakriva zeló resni zadnji del. Tam se ne prikazujejo le upravniki skrivnega zaklada, tam se prikazujejo tudi resne podobe vojskovodjev, da, kakor se nam je reklo, morebiti že v kratkem, tisto krvavo delo zopet pričenejo, in „na slavo civilizacije“ 19. stoletja v 13 letih že v četrtič spremenijo Evropo v grozovito mrtvaško polje.

Reklo se je, čemu toliko denarja za nerodovitne